

BÁLINT MARCELL

„NEM MINDENNAPI, MÉGSEM KÜLÖNLEGES”¹

Dolgozatomban az 1956-os Intézet Oral History Archívuma által *Minden ember élete egy kész regény* címmel 1991-ben kiírt önéletrajzi pályázatra érkezett pályaművek közül F. Marietta írásáról készített elemzésemet mutatom be. A pályázó életútjának ismertetése után az élettörténet földrajzi és szociális terének pontosabb feltárására teszek kísérletet, majd az életrajzból kiolvasható társadalmi és térbeli mozgások értelmezésén keresztül az élettörténetet a társadalomtörténet tükrében elemzem. Ebben a részben fő törekvésem annak láttatása, hogy F. Marietta élettörténete a szerző véleményével ellentétben inkább mindennapi, mintsem különleges. A dolgozat utolsó részében a mű külső felépítését, nyelvi eszközeit vizsgálom, valamint a szerző életstratégiájának, törekvéseinek feltárásával a műből rekonstruálható személyiségkép megrajzolására vállalkozom.

Történetünk hőse 1925-ben született Kecskeméten, édesanyja a kecskeméti református Pető családból származott. A család egy Kecskemét környéki birtokokon gazdálkodott, a Pető nagyszülők a városban fenntartott régi családi házban laktak. Marietta Éva névre keresztelt hösnőnk édesapja a katolikus, iparos Pirovits család fia, aki öt évvel fiatalabb menyasszonyát 1919-ben vette el. Éva 1925-ben született, öccse, Gyula egy évvel később látta meg a napvilágot. Az 1916–1919 között katonai szolgálatot teljesítő édesapa leszerelés után kezdetben a szőlőgazdák szövetségének titkára volt, később gabonakereskedésbe fogott, de a társa becsapta, és eltűnt a pénzzel. A pórus járt fiatal Pirovits ekkor, valószínűleg az 1920-as évek elején beiratkozott a kecskeméti jogakadémiára. 1927 körül a két család közösen vendéglőt vásárolt a pesti Duna-parton. „Sajnos a kasszából megszámlálhatatlanul vett ki mindenki, ennek a vége pedig két év után a csőd lett” (5. o.). A vállalkozás bukása után Éva szüleivel és testvérével Budapesten maradt, mert az apa időközben a diploma megszerzése után pártfogója, az ügyvédi kamara titkára segítségével álláshoz jutott a fővárosban; gróf Festetich Domokos birtokainak jogi képviselője lett, és ügyvédi irodát is sikerült nyitnia.

A Tisza Kálmán téren a szépen jövedelmező iroda melletti nagy lakásban jómódban élt a család. Hősünk gyermekkorra a visszaemlékezés szerint igen boldogan telt, édesapjukkal sokat kirándultak Budapest környékén, gyakran utaztak a nagyszülőkhöz Kecskemétre, 1936-ban pedig a város mellett, Törökfápusztában épített nyaralót a család. A „csinos, magas, elegáns, frissen vasalt” (5. o.) édesapja, a sikeres ügyvéd, szenvedélyes tekés és jó énekes gyermekeit szeretettel nevelte, de Éva édesanyjával rossz volt a kapcsolata: mivel „egybekeletésük óta egyetemet végzett, nagyon is érezte az emiatti különbséget. Talán házon kívül is keresett örömeket” (7. o.). Csak fokozta a feszültséget, hogy az édesapa idővel inni kezdett. „Vasárnap egész nap unta magát, ha nem mentünk sehová, tehát iszogatót. Hétköznap pedig

1 F. Marietta pályázatának első fedőlapjáról.

minden este megitta az ő másfél literjét. Kifogásaival védte magát: ha bánata volt, azért, ha öröme, azért ivott” (5. o.). A „törékeny, kislányos, szelíd, szolid” (9. o.) édesanya, a háztartás „biztos kezű karmestere” (9. o.) igyekezett összetartani a családot, de „idővel idegeire ment a családi háborúság”: 1939-től gyógyíthatatlan ideggyulladásban szenvedett.

Éva a Bezerédi utcai iskolában végezte az elemi iskola osztályait, majd 1936-tól a szigorú, református Baár–Madas Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Igen jól és könnyen tanult, legjobban a verseket szerette, nagy hatással volt rá magyartanára, a költő Áprily Lajos, aki egyben az iskola igazgatója is volt. Testvérével és édesanyjával a Kálvin téri református templomba jártak, Éva itt konfirmált, és a közösség aktív tagja volt.

1941-ben Éva édesapja a visszacsatolt területek közigazgatásába jelentkezett bírónak, de nem a megpályázott erdélyi állást kapta meg, hanem a Pest megyei Nagykátára neveztek ki. 1942 elején a család Nagykátára költözött, a gyermekek élvezték a vidéki életet, tanulmányaikat magánúton folytatták tovább. Az édesapa is gyorsan hozzászokott az új típusú munkához: „A munkahelyén jól érezte magát, nem volt probléma, de ha hazajött, otthon rettentően unatkozott. A vidéki társaság, baráti összejövetelek nem neki valók [...], olykor vad hangulatot teremtett, mert esténként iszogatót unalmában, ilyenkor pedig velünk szórakozott” (23. o.). Az édesapa alkoholizmusa egyre inkább elhatalmasodott, végül 1943-ban hirtelen agyvérzésben meghalt.

A csonka család ezután az egyik nagynénihez költözött Alpárra, Kecskemét közelébe. Az alpári rokonok egy malmot béreltek, a környékbeli gazdák gabonáját őrölték. A tragikus haláleset után a család lassan kezdett talpra állni; a gazdaságban Éva komoly feladatokat látott el. 1944 elején a két testvér édesanyjukkal a Törökfáipusztán elterülő földbirtokra költözött, a tanyán Éva és öccse már önállóan intézte a gazdaság ügyeit. A frontvonal eközben egyre közelebb került a Kecskemét külterületén fekvő tanyához. „Váratlanul és sűrűn fejtünk felett a vész. Távoli bombázások idehallatszó robajai követik a riadóüvöltést. Ilyenkor az ijedelem hashajtónak bizonyul” (27. o.). A „hashajtónak bizonyuló” félelem és a közeledő front elől 1944 októberében a kis család Budapesten keresztül a dunaszerdahelyi rokonokhoz költözött, de itt sem volt sokáig maradásuk, 1945 márciusában Bécs és Linz érintésével Bajorországba menekültek. Itt német menekülttáborban helyezték el őket. A menekülttábor az amerikai hadsereg szabadította fel, de a hazatérésre csak 1946 januárjában nyílt lehetőség. Magyarországra érve Éva, édesanyja és öccse viszonylag simán átestek az igazoláson, és Kecskemétre utaztak a rokonokhoz.

A kiterjedt rokonság Éváké birtokaira a tulajdonosok távolléte alatt gondosan vigyázott, a földeket műveltették, így Éva és édesanyja hamarosan kiköltöztek a törökfái tanyára, és megkezdték az önálló gazdálkodást. Felújították a tanyát, lovakat, tehenet és szerszámokat vásároltak, lassan beletanultak a földművelés tudományába, „meg kell tanulnunk a teendőket, figyelünk tehát erősen [...]. Ösztönösen próbáljuk magunkévá tenni a szabályokat” (48. o.). 1946–1947-ben a törökfái tanyán a gazdálkodás nehezen, de sikeresen folyt, ezek az évek szerzőnk életének legboldogabb időszakát alkotják. Éva öccse befejezte a középiskolát, édesanyja kigyógyult a Bajor-Alpokban szerzett tüdőgyulladásból, a gazdaság terményeit pedig jól tudták értékesíteni a kecskeméti piacon.

1948 végén, 1949 elején a családot kuláknak minősítették, a rendkívül szigorú beszo­l­gá­latási kötelezettség szinte kibírhatatlan terheket rótt a gazdaságra. A család kénytelen volt eladni a lovakat, és hogy teljesíteni tudják a követelményeket, tehénfogattal szántottak, éjjel-nappal dolgoztak. „Állandó feljelentések között éltünk [...]. Soha nem tudhattuk, mi lehetett pillanatnyilag ránk fogva, mikor viszik el Anyukámat valami őrlésgérgé [...]. Az adósatu is

tekert rajtunk egyet” (54. o.). 1949-ben Éva édesanyját, a birtok hivatalos tulajdonosát közellátási büntett elkövetése miatt hat heti felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték.

Ugyanebben az évben Éva testvére, Gyula megházasodott. Éva egyáltalán nem örült öccse házasságának, csúnyán összeveszett testvérével, aki feleségével el is költözött a tanyáról, ami még tovább nehezítette a gazdaság és Éva helyzetét. A szövegből ugyan nem derül ki pontosan, de valószínűleg ekkor már a birtok egy részét államosították. A megmaradt földek művelésére így sem jutott elég erő. Az igen homályos szövegből az olvasó arra a következtetésre juthat, hogy Éva 1950-ben kötött házasságának okai között ez a körülmény nagy jelentőséggel bírt. A férjről, Paliról csak annyi derül ki, hogy Éva a házasság előtt rövid idővel ismerkedett meg vele, és hogy a Kecskemét melletti Borbápusztán két, a szülei tulajdonában lévő tanyán gazdálkodott. A fiatal házaspár is itt telepedett le, míg az időközben hazaköltözött Gyula édesanyjával, feleségével és csecsemő gyermekükkel Törökfáiban maradt.

Hősnőnk kapcsolata igen rosszul alakult a férjével, a zsarnok férj sokat dolgoztatta feleségét. A házastársak viszonya 1951-ben, az első gyermek, Palika születése után sem javult. 1952-ben a törökfái tanyát államosították: Gyula és családja a felesége szüleihez kötözött a Dunántúlra, az édesanya pedig Borbápusztára, a lánya családjához. Éva az anyósával sem tudott jó kapcsolatot kialakítani. „Egyre mérgesedett a helyzet Pali zsarnoksága miatt. 1953 júniusában betelt a pohár” (63. o.). A fiatal anya gyermekével és édesanyjával a kecskeméti rokonokhoz menekült. A férj egy hónap múlva talált rájuk, és sikerült ugyan visszacsábítania feleségét a kisgyermekkel, de a házasság továbbra is rossz maradt: „Palinak sikerült mindent, de mindent elrontania [...]. Elválásra gondolni is szégyelltem, kudarcba fulladt volna a házasságom. Ezzel a nagyszerű családból származó emberrel?” (63. o.) 1953 decemberében megszületett a második gyermek, István. „Most már nagyon össze akartam tartani a családot, Palit is bevonni ebbe a közösségbe. Nem hittem, hogy lehetetlen. Sajnos Pali ebbe soha nem folyt bele, azt hitte, veszít a tekintélyéből, mert a szeretet renoméromboló” (65. o.).

1953–1955 között a család Borbápusztán művelte a földeket, valamint a megmaradt szőlőt. 1955-ben beköltöztek Kecskemétre, a férj szüleinek nagy családi házába, amelynek nagyobbik részét államosították. A beköltöztetett szomszédokkal állandó konfliktusban éltek. „B. Miklós szomszédokkal többször pereskedtünk, mert jó kommunista honfíként gonosz elszárással üldözte az ellenségnek számító, a kerék forgásával alulra került kulákat. Minden kitálat vádja a kulák szóval végződött. Mindig bemutatta peres irataival piros könyvét is” (77. o.). Éva és férje az Őz utcai házból jártak ki naponta a földekre, de a munka egyre nagyobb terhet jelentett, és egyre kevesebb örömet szerzett hősnőnknek, aki a férjével együtt az Alföldi Konzervgyárban vállalt idénymunkát. Az 1956-os forradalmat is a gyár munkásaiként élték meg, a történekekről leginkább hallomásból vagy a rádióból értesültek, keveset láttak, és egy felvonuláson kívül nem vettek részt semmilyen megmozdulásban. 1956–1960 között a család az egyre nehezebbé váló körülmények között művelte a saját földjeit, és mellette még a konzervgyárban is dolgoztak. Az 1958–1961 közötti, a mezőgazdasági termelés átszervezését célul kitűző téli kampányok hősnőnket sem kerülték el. „Ágitátorok szállták meg a családokat. Mi is »rá lettünk beszélve«, hogy semmi értelme ennek, a közös az igazi” (78. o.). Az utolsó földek elvesztése után Éva férje először végrehajtó, majd rövidesen a Javító és Szolgáltató Vállalat kecskeméti részlegének portása lett, és egészen a nyugdíjazásáig itt dolgozott. Éva 1963-tól az Alföldi Pincegazdaságnál dolgozott gépírói állásban nyugdíjazásáig, majd ugyanitt nyugdíjasként 1985-ig.

Az 1960-as években a gyermekek lassan felcseperedtek, Palika a debreceni Vegyipari Technikumban tanult tovább, István a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Főiskolára került. A „jó kommunista” szomszédokkal folytatott hosszú pereskedést, sorozatos konfliktusokat

leszámítva a család élete igen békésen folyt, 1964-től kezdve évente nyaralni jártak, ugyan ebben az évben megszerezték az első mosógépet, az első tűzhelyet. 1969-ben „hobbikertet” vásároltak a régi törökfái tanya közelében. 1968-ban megvették az első televíziót, 1973-ban pedig „sorsforduló” volt a család történetében: megvették az első Trabantot. A történelem nagy viharainak elültével a család nyugalomban élt, szorgalmasan dolgoztak, gyarapodtak. A hobbitelken termelt gyümölcs eladásából és a Jugoszláviából átcsempészett fonalból horgolt pulóverek értékesítéséből „egy kis mellékést” is sikerült szerezni, amiből lehetett csinósítani a „hobbit” és az 1974-ben kiutalt ötödik emeleti lakótelepi lakást², valamint a családi fézszekből kirepülő és saját családot alapító fiúk támogatására is jutott pénz. Éva kapcsolata a férjével nem javult, de a pár lassan egymáshoz csiszolódott, a lassan megöregedő és súlyos beteg férjet történetünk szintén lassan öregedő, de munkaképességét, szorgalmát és kitartását soha el nem veszítő hősnoje odaadóan ápolta, a két kicsi unoka pedig sok örömet szerzett a nagyszülőknek.

Éva békességben, szeretetben él családjával, a nagy rokonsággal. Az évek múlásával ugyan egyre többet kell az elhalt barátok, rokonok temetésére járnia, de Éva továbbra is bizakodóan tekint előre, egy szebb jövő felé. „1990. február. Két életem van: a házi gond, munka, súlyos beteg férjem, családom, valamint kicsi országunkkal kapcsolatos a másik. Most valódi rendszerváltásra nyílik lehetőség. Istenem, de rég vártuk ezt!” (106. o.)

Erdei Ferenc *Futóhomok* című művében a mezőváros magyar típusáról írva megállapítja, hogy „olyan város, mint a nyugatiak, nem lesz soha, de hogy valamilyen város, hogy a magyar társadalomnak páratlan erjesztő góca és végtelenül fejlődőképes településforma, azt Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd példája bizonyítja legfényesebben. [...] mind a három város példás alakban mutatja a mezőváros összes jellemzőit: teljesen polgárosult városmag, faluszerű külvárosok, tanyarendszer, intenzív mezőgazdasági kultúra és öntudatosan polgárosodó földművelő parasztság [...]. Mindamellert azok a szőlő- és földbirtokosok, akik nívós földművelés vagy szerencsés birtokszerzés révén odáig jutottak, hogy jövedelmük polgári életet enged, polgármódra érintkeznek a többiekkel.”³

Történetünk hősnoje ebből a közegeből származik, anyai nagyszülei birtokos, gazdag parasztok, akik lányukat egy iparoscsalád gyermekéhez adták, majd a két család közösen vendéglőt vásárolt a fővárosban. A vállalkozás ugyan csődbe jutott, de Éva apjának a család segítségével sikerült az előreljutás. Az „öntudatosan polgárosodó” család fia ügyvédi diplomát szerzett, és Budapesten telepedett le, „napközben be-beül egy kávéházba, kávézás közben a nyeles keretbe foglalt magyar, francia, német lapokat olvassa...” (5. o.), és szülőföldjére, a kecskeméti tanyavilágba már csak nyaralni járt. A gyermekek, Éva és Gyula már igazi keresztény középosztálybeli környezetben nevelkedtek, teljesen elszakadva a szülőföldtől. Református gimnázium, aktív közösségi élet a Kálvin téri gyülekezetben, keresztény-nemzeti életforma és mentalitás. „Országunk megnagyobbodott, visszajött a Felvidék, Erdély, a Délvidék egy része. A filmhíradók tanúsága szerint örömmámorban, zászló és virágdíszben fogadta az elszakadt magyarság a bevonulást. Világunkra egy új irányzat nyomta rá bélyegét. Nagy lelkesedést oltottak belénk, hazaszeretetre nevelődtünk, magyarságunkra, történelmünkre büszkék voltunk” (21. o.).

Marietta Éva történetének 1948–1960 közötti szakasza a keresztény-nemzeti középosztály deklasszálódásának iskolapéldája. A háború után, a fogságból hazaérkezve az apa halála mi-

2 1974-ben kapták meg a lakáskiutalásról szóló értesítést, az új lakásba 1975-ben költöztek be.

3 Erdei Ferenc: *Futóhomok*. Hasonmás kiadás. Budapest, 1977, Akadémiai, 70., 80. o.

att kényszerűségből álltak neki a számukra ismeretlen mezőgazdasági munkának. Nehezen, de beletanultak, visszatértek őseik foglalkozásához, a homokos talajon gyümölcsöt, gabonát és szőlőt termesztettek, terményeiket a kecskeméti piacra hordták. „Ebben a vásárban megvettük az Albi lovat. Leírhatatlanul boldogan vittem haza most már a kétlovas fogatot. Ezt mi értük el magunkban anyukámmal, fáradságos munkával, nagyon is beosztó takarékossgal. Mi, pesti »nagysága és kisasszony« – még mindig így emlegettek minket. A tanyaiaik méltányolták dolgos szorgoskodásunkat, hogy mindent éppúgy el tudtunk végezni, mint ők, talán elértük a legnagyobb elismerést is, maguk közé számítottak, parasztok lettünk” (56. o.) – írja Éva az 1947. év egyik meghatározó eseményéről. 1948-ban a család kulákklistára került. Állandó félelemben éltek, és az „adósatu” is kíméletlenül „tekert” rajtuk egyet, kénytelenek voltak eladni a zongorát, az édesapa írógépét. Éva édesanyjának bírósági ügye a négyszázezer „közellátási büntett” miatt megindított eljárás egyike. Földjeiket, a tanyát lassan államosították. A gazdag rokonságból is mindenki elveszítette földjét, házáat, a szegényebb családtagok pedig inkább megszakították a kapcsolatot osztályidegen rokonaikkal, nehogy rájuk ragadjon a kulák bélyeg. A történet azonban minden szörnyűsége ellenére teljesen szokványos, mondhatni mindennapi.

„Szegények voltunk. Tanítottam gyerekeimet az ínséget elviselni, valamint hogy takarékoskodni kell még így is, némi kis öröm céljáért, a só-bors nevében, mert az élethez is szükség van erre, nemcsak az ételhez. Filléreket rakosgattunk össze, és nyáron felrándultunk Budapestre. Ekkor jártak gyermekeim először Kecskemét határán túl” (74. o.). Ez a bekezdés az 1961-es év egyik fontos momentumát eleveníti fel. Marietta Éva a „só-bors nevében” évek óta először mozdult ki Kecskemét körzetéből. Ezzel a kirándulással új szakasz kezdődött a család életében; túrák Budapestre, az ország különböző tájaira, 1964-től pedig majdnem minden évben nyaraltak; az évek során Albániát kivéve a kelet-európai kommunista országok mindegyikében megfordultak, sőt még Ausztriába és Nyugat-Németországba is eljutottak, maradtak is, ameddig a valutakeret kitartott. Marietta Éva élettörténetének az 1960 utáni időszakról szóló mintegy harmincnégy oldalából hét és fél oldal csak útleírásokkal, élménybeszámolókkal van tele. Köztudott, hogy Kádár 1961 végén hirdette meg az „aki nincs ellenünk, az velünk van” politikáját. Az új irányvonal, a kádári konszolidáció lényeges eleme volt az utazási lehetőségek bővítése. Hősnőnk azonban nemcsak nyaralni járt, hanem éveken át évente többször utazott Szabadkára, ahol fonalat és kész ruhákat vásárolt. A fonalból Marietta Éva szabadidejében és éjjelente pulóvereket horgolt, ezeket kollégái körében értékesítette, a kész ruhákat pedig a katowicei vásárban adta el, így is erősítve a különben is igen masszív második gazdaságot, amely szintén a kádári konszolidáció egyik jeles „vívmánya” volt.

A család a második világháború utáni magyar lakásépítés csúcsevében, 1975-ben költözött az új, szép, ötödik emeleti lakótelepi lakásba. „A hatvanas évek elejétől a különböző elektromos háztartási berendezések (a mosógép, a centrifuga, a hűtőszekrény és a televízió) kerültek előtérbe, a hetvenes évek elejétől pedig egyértelműen a személygépkocsi”⁴ – írja a magyar háztartások fogyasztási szerkezetében a második világháború óta bekövetkezett változásokat elemezve a korszak kutatója, Valuch Tibor, és soraira szinte rímel Marietta Éva önéletrajzi írása: a család 1964-ben megvette az első mosógépet, villanytűzhelyet, 1968-ban részletre televíziót és porszívót vásároltak, 1973-ban pedig birtokukba vették a korszak státusszimbólumát, a Trabantot. Hétfégi hobbitelek, Trabant, jugoszláviai körút: Marietta Éva önéletrajzából a kádári kor igazi mintapolgárának képe bontakozik ki.

4 Valuch Tibor: A magyar művelődés 1948 után. In *Magyar művelődéstörténet*. Szerk. Kósa László. Budapest, 1998, [1999], Osiris, 478. o.

Végezetül érdemes egy pillantást vetni Marietta Éva jövőképre: „Remélünk, és mindig csak remélünk” (106. o.) – írja hősnőnk 1990-es érzéseiről, és így folytatja: „Nem várunk mi gyors felemelkedést, anyagi jobbrafordulást magunknak [...]. Tudjuk, egyelőre csak olyan többletet kapunk, amelyek eszmeiek. A nyugalom, biztonság, vallás, nemzeti értékek megbecsülése, új címer a csillagos helyett, szabad szó a reményünk. Tévé, rádió, újság ne hazudjon többé, ne hallgasson el semmit! Nem lehet másképp annyi idő után! Most lesz az első szabad választás. Reggel templomba mentem. Fohászaim kapkodóak, mit is kérjek Tőled, Teremtőm?” (106. o.)

Az 1990-es évek elején a társadalomtudományi kutatások egyik igen fontos megállapítása volt az a tétel, mely szerint a háború előtti középosztály értékei túlélték a szocializmus hosszú évtizedeit. Volt, aki „alámerült és kibekkelte”, és voltak, akik nem tudatosan, de a gondolatokban, szokásokban, mozdulatokban őrizték a Horthy-rendszer középosztályának mentalitását. Hősnőnk az utóbbiak közé tartozik.

Marietta Éva írása gépirónőhöz méltóan rendezett. Az A/4-es, sűrűn teleírt lapokon igen kevés helyesírási hibát találunk, és a gondos kezek az elírásokat fehér javító festékkel szépen kihúzták. A római számokkal jelölt fejezeteket a szerző sok kisebb részre bontotta, minden fontos gondolat, esemény új bekezdésbe került. Az írásmű nyelvére jellemző az elbeszélő jelen idő használata, és gyakoriak a pontosan idézett versek, versszakok, valamint népdalok és imádságok. Az egész munkán érezhető, hogy a szerző intelligens, és rendelkezik bizonyos alapvető műveltséggel, műve ugyan korántsem irodalmi szintű munka, de mindenképpen élvezetes olvasmány. Az olvasó nagyjából tíz-tizenkét oldalanként a kiterjedt rokonság fontosabb tagjaival történekről szóló fél-egyoldalas kitérővel találkozik. A mű végére így nemcsak Éva és szűkebb családjának történetét ismerjük meg, hanem szinte teljes családtörténetet kapunk.

A versidézetek, imádságok, népdalok különösen jellemzőek a mű azon részére, amelyben a szerző életének 1946–1950 közötti szakaszáról ír. Ez életének egyik legnehezebb, de egyben legboldogabb szakasza: „Szabad reggeleken jól esett áhítatra menni, hálát adni Istennek és megköszönni neki / A napot, melyre im felvirradott. / A sugárt, a harmatot, a szellőt és illatot. / A fát, melynek lombja zöld-fülemüle szavaival értékelve a jelent. / Isten valamennyi adományát, hogy élünk, itthon vagyunk, Anyukánk meggyógyult!” (44. o.) Ennél az idézetnél és az ehhez hasonló számos szövegrésznel az olvasónak az a benyomása támad, mintha a szerző a verseket, imákat saját maga helyett beszéltetné. Valószínűleg az emlékezés sajátos hatása, hogy ezek a részletek már-már operettszerű hangulatot árasztanak, az emlékezés megszépíti a múltat.

Évát, a budapesti keresztény középosztály miliőjében nevelkedő fiatal leányt szülei nyilván nem parasztgazda feleségének szánták. A legvalószínűbb, hogy szülei a kor követelményeinek megfelelő műveltséggel rendelkező feleségként-háziasszonyként szerették volna látni leányukat. Így is nevelték, de a történelem közbeszólt, Évának még érettségizni sem maradt ideje. „Ez a nyár meghatározó lett számomra, a gazdálkodni akarás beindítója, minden a természetben eltöltött szünidő egyre hevesebb vágyat ébresztett a vidéki élet után” (18. o.) – írja 1939 nyaráról. A szövegben a fenti idézetten kívül nem találunk utalást arra vonatkozóan, hogy mi volt Éva életterve gyermekkorában, ezt a néhány sort pedig bizvást nevezhetjük öngazolásnak. „Valami értelmes, érdemes munkára vágytam, fix fizetésre, legalább egy hónapra belátni, mire számíthat az ember, miből kell megélnünk” (65. o.) – írja Éva 1956-ról, mikor a gazdálkodás már inkább teher, mint öröm, vég nélküli szenvedés a hatóságokkal és a zsarnok férjjel. Ettől kezdve életének legfontosabb célkitűzése a család összetartása, a gyermekek nevelése volt, ami szintén nem önként vállalt élethivatás, csak az élettől kapott nehéz feladat, így valódi vágyairól, ábrándjairól a szövegből nem tudunk meg semmit.

Miért kell mindig erős férfinak lennem? – kérdi Éva a szöveg egy pontján. Rendkívül érdekes módon ez az egyetlen önreflexiót tartalmazó mondat a műben, és ha alaposabban végiggondoljuk az előttünk kibontakozó élettörténetet, rájöhethetünk, hogy ez sem érvényes kérdés, hiszen Éva mindig a korlátokat elfogadva próbált boldogulni, mindig beletörődött a helyzetébe, nem alakította a saját sorsát. Édesapja korán meghalt, beteg édesanyjával és öccsével végigszenvedte a háborút, a menekülést, majd az 1940–1950-es évek embert próbáló időszakát. Később is ő volt a család feje, aki ellenállt rossz természetű férjének, majd később már csak ápolta beteg házastársát, és intézte a család ügyeit. Ezek azonban csak az élet súlyos terhei, sokszor reménytelennek tűnő helyzetek, amelyekbe Éva akaratán kívül került. Éva ugyanis, okosan kezeli a nehéz szituációkat, de nincs terve, nincs határozott elképzelése a jövőről. Ami még feltűnőbb: Marietta Éva soha nem kérdez az „élet értelmére”, és nem próbálja magyarázni a kialakult helyzetet. Nem látja magát kívülről, nem lát ki saját életének kisserű világából, nem tudja elhelyezni magát, történetét valamilyen nagyobb összefüggések által meghatározott rendszerben, nem látja a helyét a magyar társadalomban és történelemben. A szövegben Marietta Éva mindig cselekvőként, a dolgok irányítójaként tűnik fel előttünk, de nem veszi észre, hogy élete külső korlátok, meghatározottságok között telik el. Hősnőnkből hiányzik az egészséges önironia, kifejezetten büszke a saját teljesítményére, életének kicsiny eredményeire, úgy gondolja, hogy az „erős férfi” szerepét játszotta egész életében. Ez a különben bátor, életrevaló asszonyt élettörténetének olvasója számára könnyen ellenszenvenessé teheti.

Marietta Éva története szálnalmas, szomorú, mindennapi magyar sors, de a főszereplője sajnos túl büszke ahhoz, hogy szánni tudjuk.

Forrás: 1956-os Intézet Oral History Archívum, 1161. sz. önéletrajz, 108 o.